

РАДОЈЕ Д. СИМИЋ

*Филолошки факултет
Универзитета у Београду*

ЈОШ О ЗНАЧАЈУ ДАНИЧИЋЕВА РАТА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК И ПРАВОПИС

У раду се анализира утицај *Рата за српски језик и правопис* Ђуре Даничића на потоња правописна решења код Томе Маретића, Стојана Новаковића и Александра Белића. Читав проблем сагледава се у контексту Мркаљевих и Вукових правописних погледа и решења.

Кључне речи: правопис, интерпункција, етимолошки принцип, Ђуро Даничић, Вук Караџић, Сава Мркаљ, Томо Маретић, Александар Белић

1. О Даничићу и Вуку написано је толико страница колико – може се рећи – о свим осталим културним посленицима у Срба заједно. Зазорно је било шта додати после компетентних оцена њихових заслуга из најугледнијих пера српске и светске науке. Навешћемо само мишљење једног од најшкртијих у похвалама, више загледаног у чињенице него окренутог научној публици – Александра Младеновића, и само о 'Рату' (поговор: Даничић 1997): „С појавом Даничићевог *Рата за српски језик и правопис*, књижице чији је аутор тада имао свега 22 године, српска наука и култура добила је не само једно ново значајно дело већ и научника филолога, одличног познаваоца и проучаваоца српског језика, каквог до тада нисмо имали”.

Овако написана, и научно и полемички, ова Даничићева књижица у пуној је мери и врло ефикасно постигла свој циљ: она је, с једне стране, аргументовано показала Светићеву (Хаџићеву) филолошку некомпетентност и неодрживост његових књижевнојезичких и правописних схватања, а, с друге стране, научно је пружила доказе о исправности Вукових језич-

ких и ортографских принципа којих се овај реформатор држао у својој вишедеценијској борби за српски књижевни језик и правопис.

Даничић се својом књижицом дакле умешао у филолошку распру између Вука и његових пртивника, посебно М. Светића (Ј. Хаџића). Своје побуде он објашњава у уводним редовима свог дела (стр. 3):

Коме је год стало до народнога напретка, држао се које му драго стране, ја мислим да једва чека да се прекине једанпут та распра. Та сви бисмо по штогод добили: једни би нас добили нешто хуђе земаљске хвале, други би добили што би се освијестили и видјели истину, а сви скупа добили бисмо најљепши добитак, што би нам народ корак напријед корачио. – С тијем мислима и с том намјером пуштам ово неколико ријечи у Српски свијет.

Даничић дакле не сматра својим јединим задатком да побије идеје М. Светића, већ много више од тога: да да̑ извештан допринос напретку националне културе. Он наима гледа као на високу патриотску дужност то што ће изнети истину о једној важној колективној теми. Тиме опомиње потоње генерације да се питања од националног значаја прихватају из осећаја патриотизма, а не из себичне жеље да се било како и било којим средствима напуни џеп или на који други начин оствари лични или групни интерес, – да се 'за отаџбину може борити и умрети на сваком послу'. Колективно добро мора бити изнад личнога интереса ако хоћемо бити достојанствени носиоци високог звања народне интелигенције... Тим осећањем били су испуњени, како Даничић, тако исто и његови преци и потомци у науци.

Но у чему су биле тако дубоке стручне несугласице између Вука и Светића – и како на њих гледа Даничић?

Укратко: Светић мисли – а Даничић његову мисао цитира – да у писању „коренъ и благогласіе треба да се скопчаю и слию, а не цѣпаю и кидаю, и разумъ треба у писаню да се пыта, а не само уво; а и око кодъ написаны рѣчій има своє право, еръ колико писанѣ мора одговорити уву, толико и оку, коме се непосредствено односи” (5). На то Даничић одговара мркаљевским и вуковским начелом 'пиши као што говориш', које он обрлаже следећим речима: да „право писати у граматици не може ништа више значити до писменијем (мртвијем) знацима биљежити говорне (живе) гласове” (6).

А за ово опет треба најприје сазнати све те гласове, и колико их је, и какви су, па за сваки глас одредити по једно особито слово, ни више ни мање. Па ће онда бити најбољи правопис они којијем ће се моћи сасвим онако писати како се говори, глас по глас; а жалостан ће бити они којијем ће се друкчије писати него

што се говори; а етимолођички правопис, по којему ће се ријечи само коријена ради друкчије писати него што се говори, биће никакав правопис, – и сама мисао луда.

„У томе је – по мишљењу А. Белића (1999: 172) – цело теориско оправдање Вукове реформе врло речито и тачно изнесено”. И даље: „Нема никакве сумње да Ђура Даничић претставља једног од највећих синова наше земље, а међу онима који су проучавали наш народни језик и стварали савремени књижевни језик – несумњиво највећег” (Белић 1999: 381). Као и: „Ретки су људи у нашем народу који су тако стално били прожети уверењем да раде за народно добро и који су томе уверењу све у животу потчињавали као он” (Белић 1999: 384).

Данас се може чинити да је то готово ирелевантна ствар, јер било какав правопис да је, он се савлада у детињству, а касније га и не примећујемо ни као баласт ни као неку олакшицу у животу. То је тачно ако се прихвате ставови неких данашњих наших интелетуалаца, који мисле да је писање граматике и правописа 'ствар договора', па како се они договоре – тако људи треба да прихвате. Но то би било прихватљиво у условима када би писменост била искључива својина тога малог круга људи, а не целе нације; тј. у условима мале писмености и ретког бављења књигом. Али модерни животни услови захтевају од појединца и друштва стално суочавање са писмом и писањем. А колико то оптерећење може представљати, предочићу вам двома причама из сопственог искуства. Прва је о Кинезу Ма Фу Цуу, који је на нашој катедри био на специјализацији отприлике кад је моја старије кћерка била око седмог-осмог разреда. Он је имао сина у истом разреду. На моје питање како мали учи, одговорио је: „Одлично, већ може помало читати новине.” У то време Кристина је већ читала што јој до руке дође. Не верујући својим ушима, отишао сам до библиотеке кинеског семинара, упознао се са библиотекарком, и замолио је да ми прочита наслове неких књига. Она је узела једну где су на корицама стајале неке више сликовне него словне представе. Сећам се: на почетку квадрат са жутим кругом, а за њим опет квадрат са неком изломљеном линијом од десног горњег угла до левог доњег, и још неким додатним цртицама. „Не знам тачно – рекла је млада жена – ово прво представља Кину, а друго може бити рударство или слично.” Отишао сам зачуђен. После ми је колега Ма Фу Цу објаснио да је кинеска фонетика таква да не дозвољава бележење по изговорном принципу, већ искључиво полазећи од појмова и њихових узајамних дистинкција и корелација. У другој причи су немачки

рођаци исте моје кћери, који су истовремено ишли у школу кад и она. За разлику од Кристине, која је са две и по године проговорила прву реч српски, и у четвртој већ почела читати (без помоћи и мешања родитеља у то), њени рођаци су схватили принцип писања и читања речи тек у трећем разреду (у прва два разреда знали су напамет пар речи, не разумевајући везу говорне речи и писмене њене представе).

Свакако, наравно, у историји писма важи мисао да сви народи почињу писати како говоре; но у развијенијим културама са дужом традицијом писмености устаљене навике писања остају и онда када се фонетика језика удаљи од писмене представе речи. Вук се у српској књижевности појавио у тренутку када је писменост била сасвим отањила, када ни књаз и политички челници нису били писмени, а књижевни језик се затекао у стању максималне удаљености књижевног језика од народног говора као и писмене речи од говорне, и још лишен чвршћих ортографских правила („У нас, који пишемо Славенскијем словима – понавља Даничић скоро дословце Вукове тврдње из *Српског рјечника* – колико је књижевника толико је и правописа. Један је само Вуков, којег се више њих држи, а осталијех је тма, нити им се зна броја ни имена; јер се не само не држи једнога више књижевника, него ни који их граде не држе се своје грађевине, и ако их у једној књизи више не промијене, јамачно ће их неколике својега вијека промијенити”, цит. д. 3–4). Вук је истакао начело народног језика у књижевности, и фонетског писања, за што се онда заложио и Даничић, и што је нешто касније ушло у општу употребу.

Кратковидим умовима и фаталистима овде се чини да лежи поука о томе да што год ми чинили, свеједно је фонетско писање осуђено на пропаст јер са временом неминовно долази до спонтане етимологизације писања. И даље: да је фонетизам својствен почетној, дакле примитивној фази у развоју књижевног језика, а да је етимологизам обележје више развојне фазе језика и писма. Али онима који знају колики је значај фонетизма ипак није свеједно, и свакако ће се трудити – уз евентуалне неопходне адаптације – да га што дуже очувају и негују као високу националну вредност. Економичност фонетског писма увек далеко превазилази све врсте етимологизма.

2. Но да се вратимо Даничићу. Најпре Даничић са успехом побија Светићеву тезу о потреби писања њ и њ, која се и сама привидно ослања на фонетски принцип, али стварно га поништава. Светић, наиме, мисли да су полугласови, излазећи из употребе, у српском језику оставили такве последице које заслужују да буду нотиране управо писањем ова два знака.

Даничић доказује супротно, нпр.: „Да се *зелѣн*, *das Grün*, и *зѣлен*, *der grüne*; и *саg*, *jetzt*, *сâg*, *die Pflanzung*; и *сам*, *sum*, и *сâм*, *solus*, у говору разликује једно од другога, о том нема сумње; али да је та разлика настала од њ и њ, то може казати само онај 'који управо не разумије свога посла...'” (8).

Затим Даничић наводи непобитне аргументе за бележење гласовних 'мијена' како се изговарају, као *Српски*, *Српче*, *ропче*; *врапци*, *копци* (24); онда *треписти*, *дуисти*, *скуисти*; па *вршидба*, *женидба*; *свагда*, *игда* и сл. (25); *смишљаџи* (27); *лишће*, *радошћу*, *ујроџашћаваџи* (28); *пређа*. *крађа* (30) и др.

3. Закључујући своју полемичку расправу, Даничић можда мало претерано, али с пуним правом закључује између осталог и да је „Вук најбоље разумио шта је правопис... Међу свјема данашњим правописима Вуков је најсавршенији, па је за то и за Српски језик најбољи” (34–35).

„А Светићев правопис, на чему се он држи? Ја слободно вељу: На пукоме незнању и пустој самовољству. Но знамо врло добро да свакога незнања то већма нестaje што већма истина сија, а свако силе то већма пада што већма правда јача и приспијева; а за то се и ја у Бога уздам да што већма станемо учити свој језик „то ће све већма овакови шарлатани, као што е” Светић, „изъ моде излазити, и са обсенама своима престајати и изчезавати”.

4. Додајмо само још толико да је Даничић први свесно применио 'логички' принцип у интерпункцији. Боље речено, принцип слободне употребе зареза/запете – која је касније регулисана правилима попут оних у француском и енглеском језику (Симић 1982). Овде наводимо само још кратак исечак из 'Рата', где се на малом узорку препознају особености те интерпункције (62):

Овдје није мјесто да се цијене дјела Вукова; историја ће Српске књижевности њих оцијенити, а ја сам хтио само за некоја казати колико их ја цијеним.

5. Јасно је да Даничић у расправу улази са оне платформе коју је Вук дефинисао у *Српском рјечнику* 1818. године. Позато је, међутим, да Вуков став није искључиво његов. И раније су се јављале идеје о народном језику у књижевности и упрошћавању правописа. Највећи заговорник фонетског писања, и најдубљи граматички геније међу Вуковим претходницима у Срба, био је Сава Мркаљ. Два Мркаљева налога за Вука – а и за нас данас – сигурно су од фундаменталног значаја. То је став, најпре, о штетности уношења семантике у правопис. По његову убеђењу – „Све су то [...] измишљотине писаца”. Јер наиме: „Слова нису пронађена за то да служе за

разликовање израза, него само да представљају њихове просте честице, притом не водећи рачуна о томе шта ти изрази значе”.¹ Други Даничићев налог гласи да упрошћеност правописа има високу културолошку и дидактичку цену и у крајњој линији много шта у њему служи националном интересу. Важно је: „Најприје то да наша дјечица због такве недостатне азбуке неће више по три, четири године изгубити док сирота науче само читати” (према Окука 2010: 145).

6. Мркаљ и Даничић за српски језик доказивали су и доказали високу предност ’фонетског’ писања над ’етимолођијом’ – али на теоријском плану. Но да би такво писање добило прихватљив и широко прихваћен облик и вредност – било је, међутим, неопходно дати му вид доследног низа правила примењених у пракси писања. Такав облик овим начелима дао је Вук у *Рјечнику* 1818. године (Караџић 1966: XXX). Његова практична решења показала су, међутим, да примена фонетских начела није ни једноставан ни лак посао. Ова су Вуку у извесним детаљима задавала велике невоље, тако да је морао одустајати од ’фонетизма’, па и сам прибегавати ’етимолођији’.

а) О ’претварању полугласни слова’ Вук суди трезвено, и препоручује писање према говорном начелу.

(1) Тако нпр.: б/п: „*шиб*, *шиика*; Срб, *Срѣски*; *засоџце*, *кључе* и т. д.”

(2) Али нпр. у вези са д/т, на једној страни је: „*јад*, *јаџка*; *нудџиџи*, *нуџкаџи*; *оџираџи*, *оџијеваџи* и т. д.”, а на другој: „Кад дође у ријечи *г* или *џ* пред *с*, онда се кашто претвори обоје у *ц*, н. п. *љуџки* мјесто *људски*; *Гроџка*... мјесто *Гроџска*...; и тако се готово изговара у свима оваковим (производним) ријечма, н. п. у *џосџодски*, *џрадски*, *браџски* и т. д. али ја нисам смијо написати *џосџоџки*, *браџки*: зашто се ђешто чује *г* или *џ* пред *с* (особито у сложеним ријечма, н. п. *џодсириџи*, *одсвакле*, *одслужџиџи* и т. д.)”.

б) Маретић је овакво писање окарактерисао као чисто ’етимологијски’ поступак, а исто тако и у писању *ј*, где се Вук нашао пред још много већим проблемима:

(1) „*Суџиџин*, *џурџиџин* *абациџин*, и остала овакова имена – изјављује Вук више да би забашурио ствар него да дâ објашњење – чини

¹ Окука 2010: 143. Окука је олакшао приступ Мркаљевом тексту сачинивши ’превод’ на савремени језик. Овде је цитиран Окукин превод, иако је и оригинал сасвим разумљив, али садржи неке знаке који данас нису уобичајени у писму, па их је тешко наћи.

ми се да у женскоме и у средњем роду избаце оно пошљедње *и*, н. п. *судијна, судијно...*”

- (2) „*Божји, шицији, човечји, мишији*, и остала овакова имена могу имати у женскоме и средњем роду *шиција, шиције; Божија, Божије...*”
- (3) Нешто ниже, и не позивајући се на горње случајеве, нити дајући неко опште објашњење, Вук наводи и следеће: „*Донијо, цијо, бијо*, и остале овакове ријечи, писао сам овако (са *ј*) зато, што се послије каже *донијела, донијело; цијела, цијело...*”

6. Ст. Новаковић у својој *Граматици* (1902: 387 и д.) често помиње Даничића, али 'Главна правила о правопису' формулише не у вези с његовим и Вуковим налозима непосредно, већ у контексту тадашњих настојања која су била у току у Српској књижевној задрузи, при којој је већ био формиран одбор и одређен „задатак да изради у том правцу упутства за коректоре издања Задругиних”. „Као основица правилима о правопису што су у овој књизи изложена, послужило је оно што је поменути одбор Српске Књижевне Задруге својим споразумом утврдио. Мени је ваљало да по тој основици листу примера попуним, да правилима облик и распоред дам, и да их с граматику у склад доведем...” (*К њивом издању*, VII).

Новаковићево довођење правописа 'у склад с граматику' значи у ствари отклон од доследно схваћеног Вуковог начела 'пиши као што говориш'. Новаковић то описује као разлику „између усмене и писане беседе”, која је у томе „што усмена беседа ломи или чланā говор по акценатним, а писана по граматичким речима”, јер „акценатну реч састављају по две, по три граматичке речи”: Сем међулексичке гласовне афицираности (*збрā шом* : с братом, *жђаџима/зђаџима* : с ђаџима, *кмедгāјо* : кмет-Гајо, *кўћеш* : куд ћеш итд.), Новаковић упозорава на колебљив изговор неких гласовних склопова унутар речи, нпр. *ј* у вези са суседним гласовима:

а. У групама *аи, ои, уи*, пише се следствености ради *ј*, и ако се оно у говору скоро са свим губи. Тако се пише *помишљаји* (а не помишљаи), *који* (а не кои), *својим* (а не своим), *славуји* (а не слави).

Противно томе *ј* се следствености ради не пише (ма да се у говору осећа, може бити више него у горе поменутих речима) у *чинио, био водио...*, *чиниоци, носиоци, прашиоци*, итд.

б. Групе *иј* и *ији* пишу се, такође следствености ради, по постању, без обзира на сажимање које се у изговору врши... По томе се пише *Србији* (а не Срби), *јаснији* (а не јасни), *чиј* (а не чји), *пиј*, *пијмо* (а не пй, пймо)...

в. У поређеним придевским облицима као што су *најјачи*, *најјаснији*, остављају се оба *ј*, и не примењује се на њих правило о избацавању једнога од два једнака сугласника...

'Следственост' овде свакако значи уједначеност писања у оним случајевима где се изговор колеба. Под исти би се појмовни кишобран такође могао поставити и случај неодређеног изговора сугласника *g/ǰ* у случајевима асимилације са *с* и *ш*:

Сугласници *g* и *ǰ* остављају се у писању без промене... пред *с* и *ш*, те се, по томе, пише *традски*, *председник*, *браћски*, *проклећство*, *одшећашти*, итд. По том се правилу са *g* и *ǰ* поступа каткад и пред *ц* и *ч*, те се следствености ради, може писати *судци*, *погочинићи*, *надчовечни*, *врућици*, *почећци*, итд.

7. Последња цитирана Новаковићева одредба инспирисана је по свему судећи Маретићевим ставом (1899; 3. изд. 1963: 79), који је такво писање (назива га 'етимологичким') препоручивао „поради веће јасноће” (в. стр. 44–45 његове књиге). Маретић се по природи ствари морао колебати између 'фонетичког' и 'етимологичког' начела.

- а) Тако он у уводним објашњењима о правопису пише овако: „Како данас сви српски писци пишу фонетичким правописом, а хрватски готово сви, тако у наше вријеме није више потребно доказивати да је за данашњи наш књижевни језик фонетички правопис zgodнији од етимологичкога”.
- б) Маретић замера Вуку што је у својим каснијим радовима одустао од писања *ј* у случајевима као *диоба*, *видио*, *чинио*, *говорио* и сл. Он подсећа на Вуков аргумент у *Рјечнику* 1818. за писање *ј* у тој и сличним позицијама (*гонијо*, *цијо*, *бијо*) „зато што се последије каже *гонијела*, *гонијело*...” итд. „Отуд дакле излази – гласи критички осврт Маретићев – да *видио*, *чинио* итд. зато треба писати без *ј* што се у другим облицима тај глас не показује: *водиола*, *чиниола*. Тај је разлог тако слаб и тако противан самој фонетици да га не треба ни побијати (јер онда би требало писати и *сладо* кад се у осталим ријечма говори *g*: *сладо*, *сладош*!)”.
- в) „Вук није писао *-ц-* него *-шс-* и *-гс-* у ријечима као што су *браћски*, *хрваћски*, *традски* итд., што је по етимологичком правопису... Али ја мислим да народ поменуте и сличне ријечи не говори друкчије него с *-ц-* и да је Вук етимологичко писање одабрао поради веће јасноће, само он то није хтио да призна бојећи се својих противника да га не прекорне с недоследности”.

8. Ово ће наићи на отпор А. Белића, који је своје правописе писао у време Југославије, са свим повољностима и неповољностима којима се живот у заједници народа међу којима је на декларативном плану владао склад, али се истовремено на плану самог живота осећао потмули антагонизам. Залажући се за српскохрватски језик као културно гласило већег броја народа недовољно дефинисаних националних особености и међусобних односа, Белић је сигурно осећао мању или већу нелагоду као тумач различитих традиција и дивергентних књижевних идеја и тежњи. Сви ти моменти, а и многи други, условили су извесна колебања код Белића, и извесне измене у правописима, како његовим, тако исто и онима који долазе после њега.

„Вук је засновао, а Александар Белић допунио, разрадио, научно образложио и трајно утемељио правописне принципе савременог српског језика” – пише приређивач правописних приручника Белићевих у оквиру ‘Изабраних дела’ његових (коментар приређивача: Белић 1999а, 1: 5). Али на следећој страници истог текста стоји и следеће, што улива сумњу да су ‘правописни принципи савременог српског језика’ – ‘трајно утемељени’. Наиме, по даљем излагању на истом месту јасно је да је у *Правопису* из 1923. године „А. Белић први пут изнео своје правописне принципе, ‘онај начин писања који је најправилнији према духу нашег правописа и најисправнији према природи нашег језика’”. *Правописно упућство* из 1929. године „представља, да тако кажемо, извесну нагодбу између српске и хрватске правописне праксе..., *Правопис* из 1934... је поправљено издање *Правописа* из 1930, који је први после нагодбеног упутства и из кога се најбоље види у чему је нагодба била”. *Правописом* из 1950. године „А. Белић се, како нам се чини, опет враћа, бар донекле, принципима из 1923. године”.

И сами Белићеви ‘правописни принципи’ представљају у неком смислу ‘нагодбу’, јер је он у новим условима, и кад је сам без ичије асистенције састављао правопис 1923. године, морао пазити и на ‘другу страну’, дакле на хрватску правописну норму, која се не занемарује у целини, већ се у српскохрватски правопис делом свакако укључује. Но Белић, бар у извесним детаљима, и бар у условима кад је то могао чинити, заиста тежи максималном приближавању начина писања изговорном начину.

а) У писању *j* (23–24) Белић кључне проблеме разрешава тако што препоручује двојако писање:

- (1) Према речима *тeиcијa*, *Илијa*, *сyдијa*, *кyтијa*, *кaдијa*, *бyрџијa* – код изведеница са „наставцима који се почињу самогласником

и, дакле: *шестипијца, судијин, кућипијца, Илијин, кадијиница* и сл., ту се *ј* мора писати све дотле док се *-ији-* изговара као два слога; ако се изговара као један слог, дакле *шестипица, кадијница* и сл., треба тако и писати”.

(2) „Присвојни придеви на *ји* имају двојачке облике: *божји, човечји, вражји, ћушчји* и т. д. у свима родовима и падежима и *божији, човечији, вражији, вучији, ћушчији* и сл. – У мушк. роду у 1. пад. једн. када се завршетак *ији* изговара као један слог може се писати *и*; али за *иј* у том облику нема разлога (дакле и *божи*, али не *божиј*)”.

(3) „Заменице на *ји* имају само наставак *ији*: *чији, нечији, свачији* и т. д. У 1. пад. мушк. рода употребљава се и *чи*, *нечи* и сл. Само

(4) „Двојачко се обично пише и заповедни начин од једносложних глаголских основа на *и*: *и* и *иј*, *ише* и *ијше*, *би* и *биј* и сл. У изговору се ту чује само дуго *и*, те би тако требало и писати; дакле: *ви, зави, иши, ишимо* и сл.”

б) ’Једначење суласника по звучности’ Белић обрађује критикујући Вукова решења (и имплицитно Маретићева), која ширећи се неопрезном и некомпетентном применом Вукових правила („пише се *подпуковник, подпредседник*”), изазивају рушење српског правописног система, што није „ни најмање ни оправдано ни потребно” (45–46).

(1) Вук је, по Белићевој оцени, неконсеквентно поступио јер није препоручио начин писања најближи изговору, што је резултирало јаком ескалацијом етимологизма у разним правцима:

Када је Карацић признао да се *гс* изговара као *шс* које улази у систем нашег правописа, ваљало је узети *шс* које му боље одговара, а не *гс*: када се учинило отступање од правила у групи *гс*, која је допуштала у народном језику четири различна изговора, није било толико разлога да се допусти и *гш* м. *иш*, које свакако није имало толико начина изговора; а још мање има разлога ићи у томе правцу још даље и допуштати и *ђс, гч, гц* и сл., за које је несумњиво да се једино изговарају као *ђс, шц* и *шч*, у колико се ту не врше какве друге промене гласова.

(2) Белић предлаже решења за која сматра да су примеренија начелу ’фонетског писања’:

Ради доследности и простоте нашег правописа, тих основних црта којима се он одликује, ја предлажем да се пише: *председник, ошсећи, грашски, ошшешати*,

кашшшо, ѿсѿошсѿво, вармеѿски, бексѿво, воѿсѿво и сл., т. ј. да се и испред *с* и *ш* врши правило о звучним и муклим сугласницима. Испред *ч* и *ц* није било никад довољно разлога да се *g* не мења у *ш*, па према томе нема смисла и даље задржавати такав начин писања. Дакле, треба писати *ошчешшшш, ошцешшшш, ошћушшшш* и сл., у колико не настају какве друге промене у таквим случајевима, т. ј. у колико се *т* у таквом положају не губи. А оно се губи када се у промени речи деси таква група сугласника (исп. *оче* од *ошче*, *загац* од *загашци* и сл.); међутим, када је то *ш* у глаголскоме предметку – оно се задржава.

Свако ново решење, како видимо, повлачило је за собом нове недоумице. Новаковић при томе оперише начелом 'следствености', а Белић препоручује толерисање двојства, какво је допустио у писању *ј*. Нама се чини да је најсврсиходније, држећи се у главним питањима Вукових начела, у по нечему где Вук није нашао најбоља решења, и где се његови следбеници затим колебају – враћати се изворним схватањима Саве Мркаља и Ђ. Даничића.

ЛИТЕРАТУРА

- Белић 1999:** А. Белић, *О великим ствараоцима*, Изабрана дела Александра Белића, 6, Београд: Завод за уџбенике.
- Белић 1999а:** А. Белић, *Правописи*, Изабрана дела Александра Белића, 11/1–2, Београд: Завод за уџбенике.
- Караѿић 1966:** В. Ст. Караѿић, *Српски рјечник (1818)*, Сабрана дела Вука Караѿића, II, Београд: Просвета.
- Даничић 1997:** Ђ. Даничић, *Рат за српски језик и правопис*, Београд: Народна библиотека Србије.
- Маретић 1963:** Т. Маретић, *Грамашика хрвајскоја или српскоја књижевној језика*, Загреб: Матица хрватска.
- Новаковић 1902:** Ст. Новаковић, *Српска грамашика*, Београд: Државна штампарија.
- Окука 2010:** М. Окука, *'Сало дебелота јера либо азбукопрошрес' Саве Мркаља у старој и новој ружи*, Загреб: СКД Просвјета.
- Симић 1982:** Р. Симић, „Нека начела логичке интерпункције у правописима српскохрватског језика до I св. рата”, *Књижевни језик*, 11, Сарајево, 185–193.

Radoje D. SIMIĆ

A NEW CONTRIBUTION TO THE RELEVANCE OF DANIČIĆ'S
WAR FOR THE SERBIAN LANGUAGE AND ORTHOGRAPHY

Summary

The paper analyses the influence of Đuro Daničić's *War for the Serbian Language and Orthography* on the subsequent orthographic solutions in Tomo Maretić, Stojan Novaković and Aleksandar Belić. The whole matter is viewed in the context of Mrkalj's and Vuk's orthographic opinions and solutions.

Keywords: orthography, punctuation, etymological principle, Đuro Daničić, Vuk Karadžić, Sava Mrkalj, Tomo Maretić, Aleksandar Belić